

Кадруване извън мандат. Какви избори за лидери в системата прави ВСС?

(ЧАСТ ВТОРА)

Български институт за правни инициативи

В първата част на материала беше посочено, че за седемте месеца, в които Висшият съдебен съвет работи с изтекъл мандат Съдийската и Прокурорската колегия са провели общо 42 процедури за избор на ръководители в съдебната система. Съдийската колегия е провела 22 конкурса за председатели на районни съдилища, вкл. за Софийския районен съд, 2 конкурса за председатели на окръжни съдилища и 11 – за председатели на административни съдилища. Прокурорската колегия е провела 6 избора за административни ръководители на районни прокуратури, 1 – за окръжна прокуратура и един избор за преизбирането на директора на Националната следствена служба Борислав Сарафов.

В първата част на текста беше обърнато внимание на изборите, в които СК пренебрегва както волята на съдиите в подкрепа за конкретни кандидати за председатели в органи на съдебната власт, така и сериозни съмнения относно етичните качества, възникнали по отношение на съдийски кандидатури за ръководни постове. Налице са обаче и други систематични проблеми или по-скоро аномалии в кадровата политика на ВСС.

Такъв е казусът със създаването на „вечна съдебна номенклатура“, който се коментира в системата от години. Създаването на вечни началници и магистрати, които използват лидерските постове за кариерно израстване, заобикаляйки конкурсите, е тема, на която поредица от състави на ВСС не отдават нужното внимание.

Няколко избора за председатели на съдилища и ръководители на прокуратури в последните месеци правят впечатление във връзка с горепосочената аномалия. Преди 19 октомври 2022 г. съдия Мариана Шотева е председател на Административен съд – Пазарджик (Адм. съд – Пазарджик). Остава ѝ повече от година и половина до изтичането на мандата. На тази дата тя е изслушана от СК в конкурс за административен ръководител на Административен съд – Пловдив (Адм. съд – Пловдив) и е избрана. Пред СК тя казва, че мотивацията ѝ да кандидатства се корени във вече постигнатите цели като председател в Пазарджик и желанието ѝ да надгражда уменията си в съд с двойно повече съдии. Попитана дали би участвала в конкурс за преместване като съдия в Пловдив, тя казва: *„По-скоро не бих участвала за преместване като съдия в Административен съд-Пловдив, защото, както казах, аз обичам административната работа и работата с хора, в екип“*.

На друг въпрос – дали е имала предварителни разговори с членове на СК относно избора, съдия Шотева отговаря, че не е имала такива и допълва: *„Предполагам, че питате за председателя на Върховния административен съд. Значи, при подаването на*

документите аз уведомих председателя Чолаков, че съм си подала документите за председател на Административен съд-Пловдив, защото така съм преценила, че е правилно...“.

По време на дискусиата Олга Керелска и Атанаска Дишева сочат, че няма да подкрепят Шотева по принципни съображения – заради това, че тя е поела ангажимент да управлява друг административен съд - Адм. съд – Пазарджик, за пет години и не е изпълнила мандата си. *„Това ми прави определено лошо впечатление. Но не е важно какво е впечатлението, което участието на колегата предизвиква у мен, а как тези избори - „каскадни“ бих казала, на административни ръководители се отразяват на съдиите в съдебната система“*, пояснява Керелска. И допълва, че *„... непрекъснатото заемане и смяната на една административна длъжност с друга административна длъжност, като се ползват вратичките в закона, води до някои деформации, които не се отразяват добре както на поведението на съответния административен ръководител, така и на съответната система, която той ръководи“*.

Дишева поставя три проблема – съдийката не е от съда, за който кандидатства, кандидатурата ѝ не е издигната от ОС на съда и на трето място – неизпълнения мандат като председател в Пазарджик. *„Напускането по време на мандата аз бих могла също така да кажа, че това е почти по средата на мандата, създава впечатление за самоцелност на кандидатирането за заемане на административни длъжности“*, подчертава тя.

„Прескачането“ на явяване на конкурси чрез участие в процедури за председатели е коментирано от председателя на ВАС Георги Чолаков. *„След като нещо в закона не е забранено, значи е разрешено. Не знам какви етични закони се използват, като законът не забранява това като процедура. Имаме решение на Конституционния съд, което казва, че забраната касае участие в процедури и избор на административен ръководител в един и същи орган на съдебна власт. Доколкото знам, Пазарджик и Пловдив са два различни органа на съдебна власт...“*, казва той. Даниела Марчева пояснява, че винаги е била против *„... това клише, че не може да има вечни административни ръководители“*.

Разговорът за смисъла на мандатите и създаването на вечни началници е подменен с изказване на Драгомир Кояджиков, който провижда в него *„... една пошла и страшно обидна атака,..., и то срещу председателя на Върховния административен съд с едни провокативни въпроси: дали случайно някой не бил говорил с някого, ама дали пък и къде са говорили, тайно ли е станало, в кое помещение, ама в тъмната част от денонощието ли е било и кога?“*.

Подобен е случаят и с Административен съд - Търговище. В конкурса се явяват трима кандидати, като един от тях оттегля кандидатурата си. За поста се борят съдия Анета Петрова – председател на районния съд в Търговище и редовия съдия от районния съд в Попово – Хрисимир Проинов. Отново е поставен въпросът, че съдия Петрова е била

избрана за председател на районния съд едва преди две години и не е довършила и половината от мандата си, но мнозинството я подкрепя и тя получава нов петгодишен мандат, този път начело на административния съд.

И още един пример за бързо кариерно развитие. Районният прокурор на Районна прокуратура – Габрово – Тихомир Петков, е единствен кандидат за поста окръжен прокурор на Габрово. Защо никой от окръжната прокуратурата не е подал документи в конкурса не става ясно, а и от обсъждането не личи членовете на Прокурорската колегия да се интересуват. Кариерното израстване на Петков буди респект. До 2020 г. той е бил районен прокурор на Севлиево. После е преназначен в районната прокуратура в Габрово от януари 2021 г., а веднага след това (само 4 дни след назначението), става заместник на районния прокурор в Габрово. В края на 2021 г. той оглавява временно районната прокуратура и е избран за титуляр през февруари 2022 г. През ноември ПК го избира за окръжен прокурор.

Самият той уверява колегията, че ще се справи с работата на окръжно ниво. *„Не е тайна, всички знаете, че аз съм в момента на районно ниво и винаги съм бил на районно ниво,..., но в същото време мога да кажа, че в предходен период и в продължение на 16 г. съм работил като следовател, което в професионален аспект говори за това, че съм водил досъдебни производства, които са били подсъдни на окръжен съд и в този смисъл имам водено от мен разследване за убийство, по което има две смъртни присъди, издадени, което е, как да кажа, архаизъм, не знам как ще прозвучи, това в професионален аспект“.*

Калина Чапкънова пространно мотивира вота си „за“. И добавя: *„По повод капацитета му да се справи, независимо, че той е от районно ниво и кандидатства за административен ръководител на окръжна прокуратура, твърдо съм убедена, че той попада именно в тази изключителна хипотеза, която ще ни даде възможност да го изберем. Определено пред нас няма друг кандидат, който да се кандидатира за тази позиция“.*

Защо е така се опитва да обясни и Стефан Петров. *„В малките окръжните прокуратури,..., няма голям наплив за административни ръководители и според мен има някаква причина за това“*, казва той.

Оказва се обаче, че и в големите прокуратури няма наплив за ръководители. В конкурса за административен ръководител на Районната прокуратура в Бургас има само един кандидат – зам.-районният прокурор Мария Маркова. По време на изслушването ѝ този въпрос се коментира. Прокурор Маркова казва, че е очаквала повече кандидати и не може да си обясни *„този отлив от желание“* за ръководни постове. Георги Кузманов се опитва да даде обяснение. Сочил, че е говорил с прокурорите в Бургас, които *„... се плашат да се качат на един такъв отговорен пост поради отговорността, тежестта и не е чак толкова голяма привлекателността да бъдеш административен ръководител в*

днешен ден предвид законовите ограничения, които има за административните ръководители“.

Желание да поемат ръководен пост няма и у магистратите в районната прокуратура в Самоков. Там конкурсът в края на март печели Пенка Стойкова – прокурор в Районна прокуратура – Сливен. От обсъждането става ясно, че досега е имало две процедури за поста, но не е имало кандидати. А мотивацията на Стойкова да стане административен ръководител е, че семейството ѝ е в София.

Интересен е примерът и с наскоро приключилия конкурс за ръководител на районната прокуратура в Пловдив. Там кандидатите са двама – Чавдар Грошев, който търси одобрението на членовете на ПК за втори мандат, и Петър Петров – прокурор от Окръжна прокуратура - Пловдив. Петров е военен следовател до 2017 г., когато е преместен като окръжен прокурор. По време на дискусиата главният прокурор Иван Гешев споменава за *„... определени напрежения и междуличностни отношения, и микроклимат в Пловдивската районна прокуратура“*. Той признава, че този орган на съдебната власт работи много добре, но ще подкрепи Петър Петров, защото е външен кандидат. *„По-скоро, как да го кажа, да си административен ръководител се иска и, как да кажа, повече, повече твърдост. Може би не използвах правилната дума, затова моята оценка и моята подкрепа ще е за господин Петров“*, пояснява Гешев. Йордан Стоев мотивира вота си за Петров с твърдението, че той е показал по-критично отношение, което *„... би спомогнало за по-бързото преодоляване на евентуалните проблеми или по-скоро на един застой, ако такъв се получи“*. *„Ще се съглася, че това може да бъде преодоляно, както посочи и главният прокурор, при един външен поглед, какъвто има колегата Петров, тоест аз считам, че този поглед върху дейността на Районната прокуратура ще бъде по-реалистичен“*, казва той.

Стефан Петров има друг аргумент защо няма да подкрепи Грошев – той работи 17 години в една от най-натоварените прокуратури. *„Да си ръководител на такава прокуратура изхабява, затова аз лично ще подкрепя колегата Петров, който е по-млад, нахъсан е, от изслушването забелязах, енергичен и мисля, че ако се спрем на него и го изберем за административен ръководител, може би резултатите на Районна прокуратура да се подобрят още повече с оглед на това, че един външен човек за тази прокуратура би предал нов импулс в работата ѝ“*, заявява той. Но нито един член на ПК не споделя публично да има какъвто и да е проблем с резултатите на конкретната структура на прокуратурата.

Едно възможно обяснение за нежеланието на магистратите да се явяват на конкурси за ръководители може да се търси в наскоро преминалата процедура за избор на председател на Районен съд - Смолян. Това е втори конкурс, като в първия Съдийската колегия не избира единствения кандидат за поста – Сийка Златанова (и.ф. административен ръководител на съда). Във втората процедура, освен нея, кандидатства и редовият съдия от съда – Райна Русева. По време на изслушването „за“ съдия Златанова се

изказват двама от членовете на колегията – Олга Керелска и Атанаска Дишева. Драгомир Кояджиков взема думата, за да каже, че няма да подкрепи нито един от кандидатите, защото „подхранвали конфликт в съда“. Други изказвания няма, но резултатът е показателен. 6 гласа „за“ получава съдия Златанова и четири „против“. За съдия Русева гласува 1 „за“ и 9 „против“. Освен Кояджиков нито един друг член на СК не обосновава негативния си вот. Но конкурсите за председател на РС – Смолян затвърждават съмненията, че в процедурите често изглежда, че се чакат „по-подходящи“ кандидати. По какви критерии – остава да гадаем.

Впечатление прави и друг феномен в последните месеци – огромният брой кандидати, които подават документи за участие в конкурсите за председатели и впоследствие оттеглят кандидатурите си. Само за шест месеца най-малко 8 съдии са оттеглили участието си в избори за лидерски позиции. В някои случаи – процедурите са прекратени изцяло, защото кандидатът е бил само един. Какви си причините за вълната от отказали се от участие съдии, следва да каже СК след анализ, но непоследователната и в много случаи – обезсърчаваща магистратите кадрова политика, може би е част от проблема.

Изненадващо е, че ВСС толерира подобно поведение на кандидати за административни ръководители, които не са довършили мандата си като такива. Позицията е свързана освен с отговорност, така също и с доверие, което в случая е гласувано от съответната колегия на ВСС. Недовършването на мандата и желанието за стартиране на нов мандат, на практика, руши именно гласуваното доверие и по-скоро трябва да създаде негативно или подозрително отношение към подобен кандидат, но очевидно ВСС няма проблем и с това.

От БИПИ наблюдаваме процедурите за лидерските постове в съдебната власт вече повече от 10 години и виждаме увеличение на липсата на желание у магистратите да кандидатстват за тях. Голяма част от конкурсите протичат само с по един кандидат и без конкуренция на идеи за развитието на конкретната структура на съдебната власт. Няколко пъти сме апелирали за промяна в структурата на концепциите на кандидатите с цел да се засили личният елемент и да се даде възможност за по-голяма изява на кандидатите, но и до момента този въпрос не е обсъждан. Задаваме редовно въпроси към кандидатите, които засягат и теми важни за системата, а не само за конкретния съд или прокуратура. Заемането на лидерска позиция, особено в съдебната власт, е свързано както с отговорност, така и с мислене в перспектива по отношение на процеси, които могат цялостно да подобрят системата. Сред магистратите обаче е все по-популярно мнението, че конкурсите са предварително решени и кандидати, които не се ползват с одобрението и подкрепата на мнозинството в колегията, просто нямат шанс. Нуждата от задълбочен анализ на кадровата политика на ВСС изглежда все по-голяма и кадровият орган може да помисли над това. Допълнителен аргумент, освен факта, че откакто ВСС се раздели на 2 колегии такъв не е правен, е и нуждата от сериозен преглед на критериите, по които биват

избирани магистрати за лидерските позиции в системата. Тук трябва да се обърне сериозно внимание и на ролята на ОС на съдиите от съответния съд и изобщо значението на съдийското самоуправление като част от кадровата политика на висшия административен орган на системата.

Едно е сигурно – в последните седем месеца ВСС продължава последователно да решава конкурсите точно както и в „редовния“ си мандат – с недостатъчно обосновани кадрови решения, с набиващото се усещане за предрешеност, което води до отказ от избори, в които очевидно не участват „правилните“ кандидати. И тъй като вече повече от половин година членовете на ВСС работят „по изключение“, време е системата да се запита – къде са етиката и моралът на кадровици с изтекъл мандат да определят ръководителите в съдебната власт за следващите пет години? Въпросът е още по-актуален предвид изненадващото единодушие на политическите сили за отстраняване на главния прокурор Иван Гешев след скандала с предполагаемия атентат срещу него и неизяснените противоречия, които възникнаха (включително и изявленията на директора на НСЛС Борислав Сарафов, който се оказа „подведен“ от началника си) и в този смисъл – възможния избор на и.ф. главен прокурор, а след това и на негов наследник.